

Νότες βυζαντινές

/ [Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Ο Ανέστης πλησίασε το αναλόγιο. [analogiopsalti](#) Η ακολουθία δεν είχε ξεκινήσει ακόμα. Ο ψάλτης της εκκλησίας, ο κ. Γιώργος, τον είχε δει σε κάθε κυριακάτικη λειτουργία πώς περιεργαζόταν το *ψαλτήριον*, το *αναστασιματάριο*, και τον είχε ρωτήσει αν ήθελε να του δείξει από κοντά κάποια βιβλία και άλλα «βοηθήματα» ενός ψάλτη. Ο Ανέστης είχε γνέψει καταφατικά και σήμερα, απόγευμα της Κυριακής των Βαΐων, είχε καταφτάσει πρώτος – πρώτος με τους γονείς του, για να συναντήσει τον κ. Γιώργο.

Ο ψάλτης έφτασε και χαιρέτισε με ευγένεια τον νεαρό και τους γονείς του. Κάθισε στο στασίδι του μπροστά από το αναλόγιο και άνοιξε ένα χοντρό μαύρο βιβλίο.

– Αυτό είναι το *αναστασιματάριο*. [anastasimatario](#) Λέγεται έτσι γιατί περιέχει μελοποιημένους αναστάσιμους ύμνους του *Μεγάλου Εσπερινού* και του όρθρου της Κυριακής, άρχισε να εξηγεί ο ψάλτης μας, αλλά αμέσως ο Ανέστης τον διέκοψε:

-Αυτά τα σημαδάκια πάνω από τα λόγια, δηλαδή τους στίχους, τι είναι;

– Αυτά τα σημαδάκια είναι οι νότες της *βυζαντινής μουσικής*. Σ' αυτή τη μουσική δεν έχουμε πεντάγραμμα και κυκλικές νότες αλλά αυτά εδώ τα σημαδάκια. Αυτά μας δείχνουν τις νότες που θα τραγουδήσουμε. Αυτή η μουσική γραφή ονομάζεται *παρασημαντική* και χρησιμοποιείται από την περίοδο τη βυζαντινής

αυτοκρατορίας. Α, ξέχασα να σου πω επίσης ότι στη βυζαντινή μουσική οι νότες στη σειρά δεν ονομάζονται ντο, ρε, μι, φα, σολ, λα, σι, ντο. Τα ονόματα τους εδώ είναι *νη, πα, βου, γα, δι, κε, ζω, νη*.

Μπερδεύτηκε λίγο ο Ανέστης. Το μάτι του έπεσε σε ένα μικρό κυκλικό οργανάκι στην άλλη μεριά του αναλογίου.

– Αυτό τι είναι; ρώτησε.

[diapason_mesa](#)

– Α, αυτό είναι το *διαπασών*, απάντησε ο κ. Γιώργος. Image not found or type unknown

Είναι σαν κυκλική φουσαρμόνικα. Το χρησιμοποιούν οι ψάλτες για να *πάρουν τόνο*, δηλαδή το φουσάνε, για να βρουν την αρχική νότα ενός ύμνου ή τροπαρίου, ώστε να ψάλλουν σωστά.

Στη συνέχεια ο ψάλτης μας έφερε στα χείλη του το διαπασών και άρχισε να ψάλλει: *«Τον νυμφώνα σου βλέπω, Σωτήρ μου, κεκοσμημένον και ένδυμα ουκ έχω, ίνα εισέλθω εν αυτώ· λάμπρυνόν μου την στολήν της ψυχής, φωτοδότα, και σώσον με.»* %ton_nymfona_sou_%

Image not found or type unknown

– Πολύ όμορφος αυτός ο ύμνος.

Σήμερα θα το ψάλλετε αυτό; ρώτησε ο μικρός.

– Αυτό το ψάλλουμε και σήμερα και αύριο και μεθαύριο. Στους ναούς των πόλεων κάθε απόγευμα ψάλλεται ο όρθρος της επόμενης μέρας. Μάλιστα τη Μεγάλη Τρίτη το απόγευμα ψάλλουμε ένα πολύ γνωστό τροπάριο, το *τροπάριο της Κασσιανής*, απάντησε ο ψάλτης.

– Δηλαδή αυτό το τροπάριο αφηγείται την ιστορία μιας γυναίκας που τη λέγανε Κασσιανή;

Ο κ. Γιώργος χαμογέλασε με την ερώτηση του Ανέστη.

[kassiani_ymnografos](#)

- Το τροπάριο της Κασσιανής λέγεται έτσι επειδή έγραψε τους στίχους του η μοναχή Κασσιανή, που έζησε στην Κωνσταντινούπολη τον 9ο αιώνα.

Image not found or type unknown

Σύμφωνα με την παράδοση, η Κασσιανή ήταν

μία από τις υποψήφιες γυναίκες που θα επέλεγε ως σύζυγό του ο αυτοκράτορας Θεόφιλος. Σ' αυτήν που θα διάλεγε θα πρόσφερε ένα χρυσό μήλο. Έχοντας κάνει την επιλογή του στο πρόσωπο της Κασσιανής, πριν της δώσει το μήλο της είπε: «Από τη γυναίκα έχουν ξεκινήσει όλα τα δεινά της ανθρωπότητας», εννοώντας το προπατορικό αμάρτημα της Εύας. Χωρίς να διστάσει και χωρίς να φοβηθεί τον αυτοκράτορα η Κασσιανή απάντησε αμέσως: «Αλλά και από τη γυναίκα προέκυψε το καλύτερο για την ανθρωπότητα», εννοώντας τον Ιησού Χριστό, που γεννήθηκε από την Παναγία μας. Ο Θεόφιλος αποδείχτηκε ιδιαίτερα εγωιστής, καθώς δεν ανέχτηκε μια τέτοια αντιλογία και έδωσε το μήλο στην επόμενη επικρατέστερη, τη Θεοδώρα. Μετά από αυτό η Κασσιανή έγινε μοναχή. Στο μοναστήρι αναδείχθηκε σπουδαία υμνογράφος. Έτσι λέει η παράδοση. Το πιο σπουδαίο ποιητικό της κείμενο είναι ο ύμνος που θα ακουστεί στο τέλος της ακολουθίας του όρθρου της Μεγάλης Τετάρτης, δηλαδή τη Μεγάλη Τρίτη το απόγευμα. Άντε, πήγαινε τώρα να κάτσεις με τους γονείς σου γιατί σε λίγο αρχίζει η ακολουθία.

Ο Ανέστης κάθισε στο στασίδι του γοητευμένος από τα όσα είχε μάθει. Κοίταξε τον ναό, τις αγιογραφίες, τους ιερείς του ναού. Οι ψαλμωδίες άρχισαν. Η φωνή του ψάλτη και αυτή η μουσική δημιουργούσε μια ζεστασιά και μια κατάνυξη. Κοίταξε γύρω του. Τα βλέμματα των πιστών ήταν ήρεμα, γαλήνια. Έκλεισε τα μάτια του και ψιθύρισε μια προσευχή.

Αλέξανδρος Σαββόπουλος